

УДК 005.334:334.722

Сергієнко Т. І.¹, Савка Д. О.²

¹ канд. політ. наук, доц., доцент кафедри бізнесу та управління;

² здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 076 «Підприємництво та торгівля», група БТЕ-1214;

Національний університет «Запорізька політехніка», м. Запоріжжя, Україна.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ БІЗНЕСУ

У сучасних умовах господарювання підприємницька діяльність здійснюється в середовищі підвищеної невизначеності, що зумовлено динамічністю ринків, посиленням конкуренції, глобалізаційними процесами, цифровою трансформацією економіки та економічною нестабільністю. Додатковий вплив мають геополітичні конфлікти, порушення логістичних ланцюгів, технологічні зміни та коливання споживчого попиту. У таких умовах підприємства змушені постійно адаптуватися до нових викликів, що актуалізує необхідність ефективного управління ризиками як важливого чинника забезпечення стійкості, конкурентоспроможності та розвитку бізнесу. Сучасне підприємство функціонує під впливом численних внутрішніх і зовнішніх факторів, а будь-яке управлінське рішення пов'язане з певним рівнем ризику. Тому ризик-менеджмент виступає не лише інструментом мінімізації можливих втрат, а й важливим елементом стратегічного управління, який сприяє своєчасному виявленню загроз, використанню можливостей і забезпеченню сталого розвитку підприємства.

Проблематика управління ризиками у підприємницькій діяльності досліджується у працях таких учених, як Douglas Hubbard, Philip Bromiley, Anette Mikes, Michael Power, Dean Shepherd, Saras Sarasvathy, а також українських науковців І. Бланка, Л. Мельник, О. Колодізева, І. Тарасенко, В. Прохорової та В. Гросул. У своїх працях вони розглядають ризик-менеджмент у контексті фінансової стійкості підприємств, стратегічного управління, адаптації бізнесу до невизначеного ринкового середовища та забезпечення його довгострокового розвитку. Значна увага приділяється питанням оцінювання ризиків, формування систем внутрішнього контролю, підвищення ефективності управлінських рішень, а також інтеграції принципів ризик-орієнтованого управління у загальну систему менеджменту підприємства.

Наукові дослідження свідчать, що ризики є невід'ємною складовою підприємницької діяльності, а їх повне усунення практично неможливе. Водночас ефективна система ризик-менеджменту дозволяє істотно знизити рівень потенційних втрат і підвищити здатність підприємства до адаптації в умовах змін. Особливого значення набуває застосування сучасних методів прогнозування ризиків, сценарного аналізу, моделювання можливих загроз та

розроблення превентивних заходів реагування. Це сприяє підвищенню якості управлінських рішень та зміцненню економічної безпеки суб'єктів господарювання.

Водночас посилення нестабільності зовнішнього середовища потребує подальшого розвитку підходів до інтеграції ризик-менеджменту у систему стратегічного управління підприємствами. Традиційні методи управління ризиками дедалі частіше доповнюються цифровими інструментами моніторингу, аналітичними платформами, системами підтримки прийняття рішень та технологіями штучного інтелекту, які забезпечують оперативне виявлення загроз і прогнозування їх можливих наслідків. У результаті ризик-менеджмент трансформується з функції реагування на негативні події у проактивний інструмент управління розвитком підприємства.

У науковій літературі управління ризиками в підприємництві розглядається як системний, безперервний процес виявлення, ідентифікації, оцінювання, моніторингу та мінімізації ризиків, що впливають на результати діяльності суб'єктів господарювання. Його основною метою є зменшення ймовірності настання негативних подій, мінімізація можливих втрат та забезпечення стабільного функціонування підприємства в умовах невизначеності. Ефективна система управління ризиками передбачає не лише реагування на вже існуючі загрози, а й формування механізмів їх попередження, що дозволяє підвищити рівень економічної стійкості та конкурентоспроможності бізнесу.

Ризики у підприємницькій діяльності мають багатофакторний характер і можуть бути поділені на фінансові, операційні, ринкові, інноваційні, правові, кадрові, інформаційні та репутаційні. Фінансові ризики пов'язані з можливими втратами капіталу, ліквідності або прибутковості підприємства. Операційні ризики виникають у процесі виробничої та управлінської діяльності внаслідок помилок персоналу, технічних збоїв або недосконалості бізнес-процесів. Ринкові ризики обумовлені змінами попиту, цінової кон'юнктури та поведінки конкурентів. Інноваційні ризики виникають під час впровадження нових технологій і продуктів. Правові ризики пов'язані зі змінами законодавства та нормативно-правового регулювання. Репутаційні ризики стосуються втрати довіри з боку споживачів, партнерів або інвесторів. Взаємодія зазначених ризиків формує загальний рівень невизначеності бізнес-середовища та безпосередньо впливає на фінансову стійкість, ефективність діяльності та перспективи розвитку підприємств. Узагальнена класифікація основних видів ризиків у підприємницькій діяльності наведена в таблиці 1.

Стійкість бізнесу визначається як здатність підприємства зберігати ефективність функціонування, адаптуватися до змін зовнішнього середовища

та відновлюватися після кризових ситуацій. Важливу роль у цьому процесі відіграє впровадження системного підходу до управління ризиками.

Таблиця 1 - Класифікація основних ризиків у підприємницькій діяльності

Вид ризику	Характеристика	Приклади прояву
Фінансові	Пов'язані з втратою капіталу або зниженням прибутковості	інфляція, валютні коливання, неплатоспроможність контрагентів
Операційні	Виникають у процесі виробничої та господарської діяльності	збої в логістиці, помилки персоналу, технічні відмови
Ринкові	Зумовлені змінами ринкової кон'юнктури	зміна попиту, конкуренція, коливання цін
Інноваційні	Пов'язані з впровадженням нових технологій	невдала інновація, високі витрати на R&D
Правові	Виникають через зміни законодавства	податкові зміни, регуляторні обмеження
Репутаційні	Пов'язані з втратою довіри до підприємства	негативні відгуки, інформаційні скандали

Ключовими елементами системи ризик-менеджменту є ідентифікація ризиків, їх аналіз, оцінювання рівня впливу, розроблення стратегій реагування та постійний моніторинг. Особливого значення набуває інтеграція ризик-менеджменту у стратегічне управління підприємством [1, с. 226].

Сучасні підходи до управління ризиками передбачають використання інноваційних інструментів, зокрема цифрових технологій, аналітики великих даних, автоматизованих систем моніторингу та прогнозування. Це дозволяє підвищити точність оцінювання ризиків та оперативність управлінських рішень. Важливим фактором є також розвиток внутрішнього середовища підприємства, зокрема ефективної організаційної структури, кваліфікованого персоналу та корпоративної культури, орієнтованої на управління ризиками. Управління ризиками є ключовим чинником забезпечення стійкості підприємницької діяльності в умовах нестабільного ринкового середовища. Його ефективна реалізація дозволяє мінімізувати негативний вплив зовнішніх і внутрішніх загроз, забезпечувати стабільність функціонування бізнесу та формувати конкурентні переваги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сергієнко Т.І., Лобань С.І. Забезпечення економічної стійкості та конкурентоспроможності підприємств у післявоєнний період в контексті сталого розвитку. *Вища технічна освіта XXI століття: виклики, проблеми, перспективи: колективна монографія* / За заг. ред. В.В. Єфременко, Л.К. Лисак. Краматорськ-Івано-Франківськ: ДонНАБА, 2024. Вип. 3. С. 224-234.